

Tisdagen den 22 april

Kl. 15.00

*Meddelande om interpellationssvar**Om åtgärder för att främja den ekonomiska tillväxten*

1 § Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1985/86:162

Anf. 1 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Hadar Cars frågar i en interpellation 1985/86:162, som framlades den 26 mars 1986, dvs. långt före mitt besök i Sovjetunionen, huruvida jag tog upp viss fråga med de sovjetiska ledarna. Utformningen av svaret kunde givetvis inte påbörjas förrän efter min hemkomst från Sovjetunionen. Därför finns det inte någon möjlighet att besvara interpellationen inom fyra veckor från avlämnandet. Efter överenskommelse med interpellanten har jag för avsikt att besvara interpellationen den 12 maj.

3 § Svar på interpellationerna 1985/86:159 och 161 om åtgärder för att främja den ekonomiska tillväxten

Anf. 2 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Ulf Adelsonh har ställt fyra frågor till statsministern:

1. Vad avser statsministern att göra för att öka människors möjligheter att utöva yrke inom den privata servicesektorn?
2. Vad planerar regeringen att konkret göra för att säkerställa människors möjlighet att välja bl. a. daghem, skola och läkare?
3. Avser regeringen att lägga fram förslag i syfte att underlätta för enskilda människor att av egen kraft ta ansvar för sig själva och sina familjer?
4. Vad planerar regeringen för att stimulera människor till extra arbetsinsatser och till att öka sina kunskaper?

Bengt Westerberg har ställt två frågor till statsministern:

1. Är regeringen beredd att ompröva sin negativa ställning till de förslag folkpartiet fört fram för att öka den ekonomiska tillväxten?
2. Om svaret på fråga 1 är nej, vilka konkreta besked kan statsministern ge i fråga om andra åtgärder för att främja ekonomisk tillväxt?

Interpellationerna har överlämnats till mig.

Det är av flera skäl viktigt att åstadkomma en hög ekonomisk tillväxt. Endast om tillväxten är hög är det möjligt att samtidigt höja reallönerna och få utrymme för en god offentlig service. Hög tillväxt är avgörande för våra

*Om åtgärder för att
främja den ekono-
miska tillväxten*

möjligheter att öka sysselsättningen och minska arbetslösheten. Hög tillväxt underlättar dessutom för oss att häva de kvarvarande obalanserna i ekonomin.

Att främja den ekonomiska tillväxten har varit ett av huvudsyftena med den ekonomiska politik som bedrivits sedan hösten 1982. Den devalvering som då genomfördes var det första steget i denna politik. Med devalveringen förbättrades det svenska näringslivets konkurrenskraft, vilket verksamt bidrog till en kraftig tillväxt av export och industriproduktion.

Samtidigt har resursanvändningen i ekonomin gradvis kunnat vridas över mot en ökad kapitalbildning. Industrins investeringar har sålunda ökat i snabb takt. Den här förändrade resursanvändningen är nödvändig för att få till stånd en varaktigt hög tillväxt och ökad sysselsättning.

Härutöver har en lång rad andra insatser gjorts som har syftat till att förbättra förutsättningarna för en uthållig ekonomisk tillväxt. Låt mig nämna några exempel.

Budgetunderskottet, som 1982 nådde sin högsta nivå någonsin, har sedan dess nedbringats avsevärt. Detta har åstadkommit i första hand genom begränsningar av statsutgifterna. Skattetrycket har hållits ungefär oförändrat. Det minskande budgetunderskottet skapar förutsättningar för lägre inflation och lägre ränta, vilket är gynnsamt för den ekonomiska tillväxten.

Industripolitiken har lagts om. Subventionerna till olönsamma företag och branscher har till stor del avvecklats. I stället har industripolitiken inriktats på att stimulera tillväxt och förnyelse i de delar av näringslivet som har goda framtidsutsikter.

Regleringarna inom kreditpolitiken nådde en höjdpunkt i början av 1980-talet. Sedan dess har kreditpolitiken avreglerats och bedrivs nu på marknadsmässiga villkor.

Inom skattepolitiken har det skett en betydande sänkning av marginalskatterna under åren 1983–1985, samtidigt som det skattemässiga värdet av underskottsavdragen har begränsats. Härigenom har arbete och sparande stimulerats, medan spekulation och konsumtion på kredit har motverkats. Härutöver har en rad förenklingar av skattesystemet genomförts eller föreslagits, som syftar till att göra det enklare att förstå och tillämpa skattereglerna.

Betingelserna för hushållssparandet har förbättrats väsentligt genom sänkta marginalskatter, positiva realräntor, lägre inflation, och på senare tid även stigande reallöner. Sparavdraget har fördubblats. Allemanssparandet har ersatt skattesparandet, vilket har lett till 1 miljon nya sparare och mer än fördubblade sparvolymen.

Arbetsmarknadspolitiken har getts stora resurser. Den har också i ökad grad getts en inriktning som syftar till att stödja näringslivets expansion, främja utbildning, förbättra servicen till de arbetssökande och förenkla regelsystemet.

Härtill kommer en rad andra insatser som har främjat utbildning, forskning och utveckling liksom åtgärder på olika områden för att förenkla eller avskaffa regler som kan verka hämmande för näringslivets utveckling.

Resultatet av den förda ekonomiska politiken har varit gott. Tillväxten uppgick under perioden 1983–1985 till i genomsnitt 2,7 % per år. Det är en

högre tillväxt än den genomsnittliga tillväxten i Västeuropa under samma period. Den tål också att jämföras med tillväxten i Sverige under perioden 1977–1982, som endast uppgick till 1 % per år.

Jag vill ytterligare något beröra de mera konkreta frågor som ställdes i de båda interpellationerna. En fråga från Ulf Adelsonh gällde vad regeringen avser att göra för att öka människans möjligheter att utöva yrke inom den privata servicesektorn.

Om den bakomliggande tanken är att utvidga den privata servicesektorn med en våg av privatiseringar, skall jag gärna medge att regeringen inte har några sådana avsikter. Det är också oklart i vad mån den totala tillväxten skulle påverkas om sysselsättningstillfällen fördes över från den offentliga till den privata sektorn. Det är regeringens uppfattning att omsorg, sjukvård och utbildning av fördelningspolitiska skäl bör ske huvudsakligen inom den skattefinansierade gemensamma sektorn.

Däremot kan jag konstatera att nära 1,5 miljoner människor arbetar inom den privata tjänstesektorn, dvs. fler än inom såväl den offentliga sektorn som industrin. De senaste åren har också den privata tjänstesektorn vuxit kraftigt och erbjudit många nya arbetstillfällen. Regeringen välkomnar denna utveckling.

En annan av Ulf Adelsonhs frågor gällde åtgärder för att underlätta för enskilda människor att av egen kraft ta ansvar för sig själva och sina familjer. Här är det ännu svårare att förstå vad detta har att göra med tillväxtens storlek. Enligt regeringens uppfattning är det bra om människor kan ta ansvar för sig själva och sina anhöriga. Värdet av detta gäller – till skillnad från vad Ulf Adelsonh tycks mena – alldeles oberoende av vilka eventuella effekter detta ansvarstagande kan ha på den ekonomiska tillväxten.

Regeringens politik är i hög grad inriktad på att förbättra möjligheterna till ett sådant ansvarstagande. Det gäller t.ex. insatser för att förbättra utbildningsstandarden för de breda grupperna i samhället – nu senast genom förnyelsefonderna, som är en av de största utbildningsinsatserna någonsin. Vi inriktar också politiken på att skapa utrymme för höjda reallöner, sedan löntagarna mellan 1976 och 1983 tappat en dryg månadslön i köpkraft. Det sker bl. a. genom en aktiv kamp mot inflationen och genom det förslag till inkomstskattereform för 1987 och 1988 som regeringen nyligen lagt fram.

Men för mig är det också självklart att förlitandet på människornas eget ansvarstagande aldrig får tas till intäkt för att montera ned det sociala trygghetssystemet eller för att föra en politik som leder till ökade ekonomiska och sociala klyftor i samhället.

Bengt Westerberg frågar om regeringen är beredd att ompröva sin negativa inställning till de förslag folkpartiet fört fram för att öka den ekonomiska tillväxten. Utan att här gå in på en detaljerad granskning av folkpartiets förslag vill jag säga, att vi alltid är beredda att lyssna på förslag som andra partier lägger fram. En del av folkpartiets förslag är väl värda att beakta; andra förslag har vi svårare att ställa oss bakom.

När det gäller Bengt Westerbergs andra fråga vill jag säga att regeringen kommer i den kompletteringsproposition som läggs fram på fredag att föreslå ett antal ytterligare åtgärder i syfte att främja tillväxten. Andra förslag kommer att läggas fram successivt under mandatperioden. Jag tror att i varje

fall en del av dessa förslag kommer att vinna sympatier också hos företrädare för andra partier.

Låt mig emellertid lägga till att hög ekonomisk tillväxt inte är ett självändamål. Den är, som jag nämnde inledningsvis, ett medel för att uppnå andra väsentliga mål. Det är vidare viktigt att framhålla att man inte till varje pris skall eftersträva högsta möjliga tillväxt. Kraven på en hög ekonomisk tillväxt måste nämligen ständigt avvägas mot andra lika viktiga krav. Det gäller kraven på ekonomisk och social rättvisa, trygghet, regional balans och en god miljö. Ibland måste tillväxten stå tillbaka för medborgarnas berättigade anspråk på god livskvalitet.

Det är en sådan helhetssyn som även framgent kommer att prägla regeringens politik.

Anf. 3 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Jag vill först gratulera finansministern till att han av allt att döma blivit utsedd till vice statsminister. På något annat sätt kan jag inte tolka det faktum att det är Kjell-Olof Feldt som svarar på Bengt Westerbergs och min fråga, som spänner över hela det politiska fältet, alldeles särskilt som statsministern var i kammaren för bara någon minut sedan.

Man kan ändå av svaret se att det forfarande bara är finansministern som talar. Frågor om utbildning, rätt att välja i sin vardagstillvaro, ansvar och annat besvaras med uppgifter om och hänvisningar till budgetunderskott och industrisubventioner.

Kjell-Olof Feldt säger: "Det är regeringens uppfattning att omsorg, sjukvård och utbildning av fördelningspolitiska skäl bör ske huvudsakligen inom den skattefinansierade gemensamma sektorn." Finansministern är t. o. m. oklar i fråga om huruvida en växande enskild privat tjänstesektor skapar några fler jobb. Men vi behöver bara se oss om i omvärlden – Förenta Staterna, Japan och i övrigt – för att se var det är tillväxten sker, var de nya jobben uppstår, vilket man av allt att döma är bekant med också på finansministerns eget departement.

Vad som växer särskilt långsamt i Sverige är den del av tjänstesektorn som just riktar sig till hushållen. Det är naturligt. Där är man ofta låst i monopol, och när den enda möjligheten att välja fritt för många är att betala en tjänst två gånger – först över skattsedeln och sedan ytterligare en gång – då är det få som kan välja. Och skattekilarna gör att den som väljer att anlita en hantverkare först måste få någon som betalar honom själv kanske tjugo gånger så mycket som sedan hantverkaren får netto efter skatt och arbetsgivaravgifter. Då blir det inte mycket som blir gjort av hantverkare.

Inte heller underlättas monopolsituationen av att man får en centralplanering med alla dess klassiska problem: höga kostnader och felanvända resurser som leder till långa köer.

Sedan svenska tjänstemän och jobbare under en livstid betalt upp till 1 miljon för olika typer av sjukförsäkring, i landstingsskatt och annat, behöver de kanske operera en höftled eller starr. Då får de stå i kö ett år i genomsnitt. Och de får inte använda sina försäkringspengar någon annanstans utom just där dit detta fördelningspolitiskt motiverade monopol hänvisar dem att gå. Den enda chans dessa människor, som betalat in till staten under ett helt liv,

har är att ha råd att utöver allt som de betalat i skatt betala någon annan för att utföra operationen privat. Och många människor som arbetar i den offentliga tjänstesektorn får inte stimulans genom konkurrens. De kan inte heller i egentlig mening byta jobb eller starta eget – de är hindrade från det.

Varje hem eller institution som drivs privat är billigare – alla undersökningar visar det. Det är alltså ett högt pris som vi hittills har fått betala för socialdemokratins ideologiska uppfattning om fördelningspolitik.

Det finns en mening i svaret som är särskilt intressant. Det är den där Kjell-Olof Feldt säger att han har svårt att förstå vad enskilda människors möjlighet att ta initiativ och ansvar har med tillväxtens storlek att göra. Men det är ju självklart! Vi menar, från vår utgångspunkt, att det har betydelse för tillväxten att människor känner att det lönar sig att ta i, starta eget och satsa sig själv och sin sparade slant. I varje sakdebatt har vi från moderaterna sagt att detta är värden, som på ett sätt är mycket viktigare än dem som kan mätas i pengar.

Om familjerna är självständiga, har förmåga att påverka sin tillvaro och stå på egna ben och kan få en slant över, blir de såväl tryggare och friare som bättre rustade att möta de problem och påfrestningar som vi alla möter i våra liv. Här ligger också kärnan till den ekonomiska tillväxten. Den kan aldrig administreras fram från finansdepartementets korridorer, utan den börjar med att vanliga människor finner det mödan värt att göra en insats, därför att det blir något över och därför att de får ta och känna ansvar.

Jag vet inte om det är ett utslag av självironi, när finansministern som enda exempel på att regeringen har stimulerat personligt ansvarstagande nämner förnyelsefonderna. Det är kollektiva fonder, finansierade via tvång, förvaltade kollektivt och politiskt administrerade. Från våra utgångspunkter har de ingenting med initiativ, frihet eller möjlighet att ta ansvar att göra.

Vi tror att handlingar och viljeyttringar måste tala samma språk i politiken. Vill vi att människor skall ta ansvar, får vi inte bara deklarerat det. Då måste också skattesystemet tala samma språk. Vill vi att flit skall vara en större dygd än list, måste det också visas i systemet för antagning till högre utbildning. Vill vi i denna kammare att människor skall ha förtroende för att våra beslut är kloka, måste vi också tilltro svenskarna förmågan att fatta kloka beslut om t. ex. på vilket sätt de vill ta hand om sina barn och hur de vill lösa sina problem när de blir sjuka och gamla. Ger vi dem inte det förtroendet, kanske de inte heller har så stort förtroende för oss.

Anf. 4 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig först tacka finansministern så mycket för svaret. Det var kanske inte så fylligt som vi hade önskat, men vi får väl ge oss till tåls till på fredag, då finansministern kommer att redovisa mer av regeringens planer för att stimulera den ekonomiska tillväxten.

Jag tycker att det är viktigt att vi är överens om betydelsen av ekonomisk tillväxt, att vi är ense om att det behövs tillväxt i ekonomin för att klara jobben och för att bättre kunna klara de fördelningspolitiska uppgifter som vi har tagit på oss och de åtaganden som vi har gjort mot framtidens pensionärer.

Kjell-Olof Feldt målade i några passusar i sitt interpellationssvar en ganska

ljus bild av svensk ekonomi. Jag kan i stort sett instämma i finansministerns positiva beskrivning. Men det bör ändå understrykas att det nuvarande läget i ganska ringa grad är ett resultat av alla de åtgärder som finansministern räknade upp. Det är framför allt genom impulser utifrån, sänkta oljepriser, sjunkande dollarkurs och annat, som finansministern har möjlighet att redovisa en så pass positiv bild som i interpellationssvaret.

Finansministern pekar på att inflationen sjunker. Det kanske den gör i år, men hittills har inflationen varit mycket hög och snarast haft en tillväxthämmande effekt. Finansministern pekar på industripolitikens tillväxtstimulerande effekter. Jag vet uppriktigt sagt inte ens vad finansministern tänker på. Finansministern talar också om förenklingar för näringslivet. Några sådana förenklingar som skulle kunna ha påverkat den ekonomiska tillväxten känner jag inte till. Finansministern säger vidare att han har stimulerat hushållssparandet. Hushållssparandet var i fjol rekordlågt – det var 0. Det kan inte heller ha stimulerat tillväxten särskilt mycket.

En sak har dock varit positiv och värd att understryka, nämligen avregleringen av kreditmarknaden. Därigenom har vi fått ett nytt exempel på att marknaden fungerar när den får chansen att göra det. Tidigare har vi sett hur riskkapitalmarknaden började blomstra när den gavs rimliga marknadsmässiga villkor i början av 1980-talet. Dessa åtgärder tror jag har brutit den pessimism som fanns på 1970-talet, också hos Kjell-Olof Feldt, om att det inte skulle vara möjligt att på marknadsmässiga villkor förse företagen med riskvilligt kapital.

Får jag, herr talman, i all korthet ta upp fem andra punkter som berör den ekonomiska tillväxten.

För det första: Kostnadsläget inger fortfarande bekymmer. Lönehöjningarna kommer av allt att döma att bli något större än vad regeringen räknade med i finansplanen. Visserligen kommer vi sannolikt att klara det under 1986, eftersom den tyska marken revalveras, dvs. skrivs upp. Men exportöverskottet kommer ändå att minska under året. Det är bara tack vare oljan som vi kommer att klara bytesbalansen. Regeringen, liksom hela svenska folket, är naturligtvis att gratulera till de oljeprissänkningar som sker – man kan se det som ett slags skatteåterbäring som vi får ifrån OPEC för de skattehöjningar som OPEC ålade oss i slutet av 1970- och början av 1980-talen. Men det är viktigt att också se vad som sker under ytan: genom en försvagad konkurrenskraft försämras den svenska handelsbalansen.

Marginalskatterna och skattekilarna utgör för det andra ett stort problem i svensk ekonomi. Utvecklingen under 1986–1988 innebär, förutsatt att regeringens förslag till skattereform går igenom, att vi fjärrar oss från den ambition som kom till uttryck i 1982 års skattereform. Det innebär att väldigt många löntagare, särskilt tjänstemän i industrin, kommer att få skärpta marginalskatter. Enligt vår uppfattning borde man gå i motsatt riktning och sänka marginalskatten för fler, så att nästan alla får behålla hälften av en inkomstökning.

Den tredje punkten handlar om kapitalets rörlighet. Det är inte alls säkert att de vinster som i dag genereras ute i företagen uppkommer i de företag som också har framtidens marknader och framtidens produkter. Även regeringen har varit inne på tanken att man skulle stimulera kapitalrörligheten – bl. a.

har bolagsskatten sänkts och företagens möjligheter till lagernedskrivning minskats. Men en förutsättning för ökad kapitalrörlighet är att pengar kan tas ut ur vissa företag och flyttas över till andra. Det innebär att man måste acceptera utdelningar till aktieägarna, att man måste acceptera att människor kan sälja de aktier som de inte längre är intresserade av och placera pengarna i andra aktier. På den punkten förefaller regeringen ha en något kluden inställning. Regeringen ser ofta negativt på utdelningar och utdelningshöjningar. Man kan bl. a. peka på att den höjda omsättningsskatt på aktiehandeln som regeringen nu kommer att genomföra inte precis stimulerar rörlighet – tvärtom. Från tillväxtekonomisk utgångspunkt är det synd att Kjell-Olof Feldt inte höll fast vid de uttalanden han gjorde i januari när det gällde omsättningsskatten på aktier.

Den fjärde punkten gäller den svaga produktivitetsutvecklingen i den offentliga sektorn. Det sägs i finansplanen att den offentliga sektorn måste bli effektivare ifall vi skall kunna öka den ekonomiska tillväxten. Men då måste man också hitta metoder att öka effektiviteten. Vi är helt övertygade om att man kan uppnå en ökad effektivitet genom att i högre grad anlita *entreprenader och stimulera enskilda alternativ inom den privata sektorn.*

Herr talman! För det femte och till sist vill jag säga att det är viktigt att vi förbättrar den svenska högskolan, dvs. att vi satsar på en förbättrad kvalitet i en högskola som i allt högre grad visar tecken på mycket stora brister.

Jag ber, herr talman, att få återkomma till detta i ett senare inlägg.

Anf. 5 NILS G. ÅSLING (c):

Herr talman! Den här debatten skulle kunna bli en tillväxtens höga visa, men det finns dess bättre också anledning att vidga perspektiven i en debatt som denna. Jag noterade med tillfredsställelse att finansministern sade att tillväxten ibland får stå tillbaka för välfärden. Tack för den deklARATIONEN! Den har vi väntat på länge, vi som med stigande förvåning har följt den socialdemokratiska fördelningspolitiken eller bristen på fördelningspolitik.

Tillväxten är, som vi nu upplever situationen här i landet, en påminnelse om vårt lands litenhet och vårt beroende av en internationell marknad. Finansministern tog devalveringen av år 1982 som utgångspunkt för sin förkunnelse här i dag. I realiteten var det ju en världskonjunktur som gjorde att den devalveringen blev så lyckosam – ja, i realiteten kanske ganska kraftigt överdimensionerad, om man ser till eftervärdens problem. Man kan för övrigt också mot bakgrund av den boom vi nu ser utveckla sig inom det ekonomiska livet säga att regeringen med samma rätt skulle kunna hävda: Nu har vi sänkt oljepriset i världen, så att vi har skapat ny kraft åt den gynnsamma ekonomiska utvecklingen. – Detta illustrerar ju att tillväxten i vårt land i avgörande omfattning styrs av internationella faktorer.

När vi, som här i dag, diskuterar tillväxten finns det också anledning till ganska mycket självkritik. Jag tror att det vore väl om regeringen ytterligare försökte analysera den fördelningspolitik man har försökt att nu i sista stund mobilisera.

Vi har i denna tid av ny tillväxt fått nya begrepp. Nyfattigdom är ett sådant begrepp för en utveckling i samhället. Samtidigt kan vi notera att flyttlassen från avfolkningsregionerna och till koncentrationsorterna är flera än på länge.

Just nu har en diskussion startat här i landet – en ganska märklig diskussion i och för sig – om det är 500 000 hektar eller 1 000 000 hektar odlingsmark som man skall låta växa igen. Detta är också en del av tillväxtens pris, och man har anledning att begrunda om det är skäligt.

Självfallet måste vi ha tillväxt i samhället – det vill jag gärna säga från centerpartiets sida. För att utveckla samhället, för att få tillfälle att satsa på ny industri och verkligen ägna oss åt ny teknik och forskning och för att lösa en rad andra problem måste vi ha tillväxt, men vi är inte betjänta av en tillväxt som skapar nya problem. Vi måste se tillväxten som en möjlighet för framtiden. Tillväxtens pris är därför avgörande för hur vi skall se på denna utveckling. En fortsatt koncentration av bebyggelse och sysselsättning i samhället är, som vi ser det, ett för högt pris för tillväxt. Det innebär nämligen att man också får ett inslag av resursslöseri och kapitalförstöring, inte minst i de orter som avfolkas, men också växande sociala problem och krav på nya investeringar i de koncentrationsorter som skall ta emot flyttlassen.

För centerpartiet är det viktigt att framhålla just detta regionala perspektiv på tillväxten och utvecklingen. Det gäller att ta till vara de resurser som finns i hela vårt land. Regional obalans är ofta liktydig med kapitalförstöring och växande miljöproblem. Det är också viktigt för oss att framhålla det enskilda initiativets betydelse som drivkraft för tillväxten i samhället. Vi måste se till att det finns möjligheter till nyföretagande och att småföretagen kan utvecklas. De har nu alltför länge varit diskriminerade till de stora företagens och institutionernas fördel. Det gäller t. ex. skattepolitiken, som i väldigt hög grad har tagit hänsyn till de stora företagens förutsättningar. Det gäller också möjligheten att leva med en byråkrati, där stora företag har andra möjligheter än små. Det gäller stöd för exempelvis marknadsföring. Och det gäller riskkapitalförsörjningen. Ja, det är en lång rad punkter där vi, om vi skall bygga under en sund utveckling av tillväxten i samhället även för framtiden, måste uppmärksamma de små företagens speciella arbetsvillkor.

Den tekniska utvecklingen måste i det här skedet vara en central fråga. Den enda möjligheten för oss att på väsentliga områden hänga med i den internationella konkurrensen är att vi har en teknisk utveckling och en forskning, inte minst vid de små högskolorna, som innebär att vi får den bredd och den utveckling i samhället som vi eftersträvar.

Anf. 6 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Ja, det är möjligt att Ulf Adelson och jag talar om olika saker. Jag tycker att det inte var mycket i Ulf Adelsons replik som återvände till ämnet, nämligen vilka faktorer det är i vår ekonomi och ute i samhällslivet som förbättrar tillväxtens förutsättningar.

Låt mig ta upp exemplet att människor av egen kraft skall kunna ta ansvar för sig själva och sina familjer. Det tolkar jag så, att man i första hand skall ha ekonomiska resurser för att kunna ta det ansvaret – och naturligtvis också andra sociala förutsättningar. Då vill jag hävda att till de viktigaste förutsättningarna för att människor skall kunna ta ansvar för sig själva och andra hör att de har ett jobb, att de har kunnat få utbildning som gör dem någorlunda likställda med andra människor i samhället, och att de har en

social kontaktyta som gör att detta ansvar har ett reellt innehåll.

När jag pekar på förnyelsefonderna, säger Ulf Adelsonn att de inte har ett dugg att göra med möjligheterna att ta ansvar, för de är statsreglerade. Ja, det råkar nu vår utbildningsapparat i övrigt också vara. Men det är utbildningen, Ulf Adelsonn, som har befriat många människor, i vårt land och i andra länder, från den fattigdom som det innebär att inte kunna ta ansvar för sig själv och för sina anhöriga. Jag kanske själv tillhör en sådan kategori människor. Om man kopplar bort en viktig del av de sociala villkoren därför att utbildningen drivs i offentlig regi, då tycker jag att man har ersatt ett förnuftigt resonemang med en omöjlig dogmatism.

Detta gör att hela resten av resonemanget om den offentliga sektorn och dess utveckling blir så konstig i moderaternas tappning. Visst vill vi ha valfrihet. Men Ulf Adelsonn hävdar att det är sjukvårdsmonopolet som har skapat köerna till operationer av höftleder och starr. I själva verket är det den medicinska tekniska utvecklingen som har skapat köerna, genom att under några få år ha frammanat helt nya operationsmetoder. Och det finns inget system, ingen marknadsekonomi i världen, som hade klarat den anpassningen. Det tar faktiskt åtta år att utbilda läkare, och det tar ännu några år innan man har fullgoda kirurger. Den anpassningen går inte att göra ens med marknadsekonomin mest avancerade metod.

Då undrar jag: Är egentligen Ulf Adelsonn intresserad av den här diskussionen, eller valde han en interpellationsdebatt för att kunna rasta ett antal av moderaternas vanliga käpphästar – att allt ont kommer från den gemensamma sektorn, från att vi har en offentlig utbildning, en gemensamt finansierad sjukvård osv?

Ulf Adelsonn sade också någonting som jag undrar om han menade, nämligen att det var fel att folk betalar två gånger. Det gäller dem som har betalat skatt i ett långt liv och som, när de skall opereras, måste gå till en privat kirurgklinik och betala avgift en gång till. I och för sig antydde Ulf Adelsonn att det faktiskt finns valmöjligheter också i vårt samhälle. Men vad menar Ulf Adelsonn? Skall vi helt avskaffa den nuvarande finanseringen av sjukvården? Skall den bli helt privat och helt avgiftsfinansierad? Det är den enda möjligheten om man skall kunna säga till människor att Ulf Adelsonn har något alternativ till det nuvarande systemet.

Bengt Westerberg försökte faktiskt tala om det ämne som han har interpellat om, och det uppskattar jag. Jag har egentligen bara två saker att säga. Det ena är att vi tydligen är ense om att bilden av Sveriges ekonomi är ganska ljus och att detta i hög grad beror på förbättringen av den internationella ekonomin på grund av sänkta oljepriser och lägre internationell inflation. Sedan säger han att detta inte i något avseende är ett resultat av våra egna åtgärder, och det är naturligtvis riktigt. Men, Bengt Westerberg, observera att Sverige i motsats till många andra länder nu kan utnyttja detta läge. Titta på vad man har tvingats göra i Danmark, där oljepriserna också har fallit och den internationella inflationen har gått ner. Man har fått höja skatterna. En konservativ regering har fått höja skatterna med 4–5 miljarder kronor, därför att man inte skött ekonomin tidigare utan hade ett hotande underskott på 25 miljarder kronor i sin bytesbalans. Hade vi skött ekonomin på samma sätt som man har gjort i Danmark, hade inte heller vi kunnat låta

den här prissänkningen från OPEC slå igenom med höjd levnadsstandard för svenska folket. Nog finns det ett samband mellan det som nu inträffar och det som tidigare har skett.

Slutligen vill jag bara säga till Bengt Westerberg att vi inte har någonting emot att man anlitar entreprenörer för ökad effektivitet i den offentliga sektorn. Sådant förekommer i många kommuner och i många statliga verksamheter. Det råder ingen principiell skillnad oss emellan.

Till Nils G. Åsling vill jag säga att jag förstår att han känner ett behov av att visa att det finns tre borgerliga partier i denna riksdag. Men jag måste fråga Nils G. Åsling om han menar att det behövs tillväxt, men att den skall bekämpas? Är det en riktig tolkning av Nils G. Åslings inlägg?

Anf. 7 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Jag kan på samma sätt säga till Kjell-Olof Feldt att jag har interPELLERAT statsministern. Hade han svarat hade vi kanske fått en debatt som för det första varit fri från den typ av överlägsenhet som finansministern brukar excellera i när han lätt grötmyndig kommenterar andras sätt att diskutera och debattera. Kanske hade den också spänt över det vida fält som faktiskt var avsikten med debatten. Nu är det tyvärr inte så.

Frågan om tillväxten är alltså inte bara en fråga om siffror och ekonomi. Det är självfallet en fråga om jobb och om utbildning. Men om den svenske finansministern, som talar i statsministerns ställe, inte vill inse att det har en avgörande betydelse om vi har marginaleffekter på kanske 80–90 % för vanliga människor, om han inte vill inse att det är en fråga om självständighet och att det har betydelse för människors incitament, vilja och entusiasm att de kan leva på sin lön, att det spelar någon roll att de gör en arbetsinsats – då är det bara att beklaga. Det är bara att beklaga om inte finansministern inser att det även är fråga om att få fatta en mängd vardagsbeslut, att ta ansvar för barnen och för hur de skall uppfostras, vilken vård de skall ha de första åren. Det är också fråga om rätten att välja när det gäller andra vardagsbestyr, exempelvis sjukvården.

Jag talade om sjukförsäkringen och om att vi bygger upp köer. Det beror på att vi har en sektor som är centralt planerad och som inte har den flexibilitet som uppnås, om man får ha ett antal alternativ. Visst får vi ha alternativ i dag, men förutsättningen för att kunna utnyttja dem är ju att man betalar den ytterligare kostnad det innebär. Man får inte ta med sig sin försäkring någon annanstans än till den offentliga vården, till det sjukhus dit man är anvisad.

Statsministern har ju t. o. m. sagt att man från socialdemokratiskt håll kan tänka sig att vi inom den offentliga vården skulle få en viss valfrihet. Man skulle då gå så långt att vi kanske kan få välja sjukhus eller daghem eller skola, allt inom den offentliga sektorn. Men vad vi menar har en avsevärd betydelse för användandet av ett folks och ett lands resurser är faktiskt om människan själv får välja. Det här tycker vi är avgörande faktorer för tillväxten.

Nu antyder inte finansministern något intresse för de här problemen i dag. Men jag undrar: Varför har man tillsatt en särskild tillväxtgrupp i finansdepartementet, som har till speciellt uppdrag att undersöka hur vi skall kunna få

fart på den privata tjänstesektorn? Varför har man gjort det om det är fördelningspolitiskt orättfärdigt? Är frågan bara föremål för något slags terapi i finansdepartementet? Ni har så mycket att göra, därför vet jag att det inte är på det sättet. Skall man ta finansministern på orden här i kammaren kan man fråga: Vad gör tillväxtgruppen, och varför har man en grupp om det är så fördelningspolitiskt oacceptabelt att studera möjligheterna?

Jag tror, om jag skall försöka avsluta mitt inlägg litet vänligt, herr talman, att vi skulle kunna ha ett stort och intressant utbyte om vi fick diskutera de här frågorna utan ideologiska blockeringar. Jag tror att vi skulle kunna stimulera och entusiasmera mycket i Sverige som i dag hindras av att debatten i förväg är låst.

Anf. 8 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Får jag först, i diskussionen om fördelning och tillväxt, säga att jag tror att den motsättning som framför allt Nils G. Åsling gjorde sig till tolk för i hög grad är falsk. Förutsättningen för att vi skall kunna lösa en lång rad av de fördelningspolitiska problem som vi ser framför oss – t. ex. att beta av köerna i vården, som Ulf Adelson talade om, att kunna hjälpa barnfamiljerna, i synnerhet de med många barn, att kunna se till att gamla i långvården får den rätt till eget rum som vi har slagits för och mycket annat – det är att kakan växer. Skall vi kunna hjälpa de många människor som nu tycker att de inte klarar mer, trots att inkomstutvecklingen kanske blir bättre i år än på många år, till en hygglig reallöneutveckling, måste kakan bli större. En förutsättning för att klara fördelningspolitiska problem, inkl. de regionala problem som jag precis som Nils G. Åsling tycker är viktiga, är att vi får en större kaka, dvs. att vi får en ekonomisk tillväxt. Utan tillväxt klarar vi inte problemen, vilket jag tycker 1970-talet med all önskvärd tydlighet illustrerar. Då fick vi det nolltillväxtsamhälle som många hade talat om, i revolutionens spår efter 1968. Då förvärrades också många av de problem som vi nu skall försöka lösa.

Men då måste vi naturligtvis också ställa oss frågan: Hur skall vi kunna få kakan att växa? Finansministern har i årets finansplan på olika sätt understrukit att det är viktigt att kakan växer just för att vi skall kunna lösa de här många problemen. Vi ser naturligtvis fram emot de besked vi skall få på fredag om hur tillväxten skall kunna stimuleras, t. ex. hur det tillväxtbefrämjande skattesystem skall se ut som finansministern efterlyser i årets finansplan. Vilka åtgärder för att öka tillväxten kommer att vidtas inom skattesystemet? Det är en fråga som vi ännu inte har fått besvarad och som vi ser fram emot att få besvarad.

Vi tycker att det är viktigt att man sänker marginalsatserna, så att fler känner att det lönar sig att göra en extra insats, en extra ansträngning. Många skall inte behöva se hur två tredjedelar eller tre fjärdedelar av den inkomstökning som en sådan extra ansträngning kan resultera i bara försvinner i skatt.

Vi tycker att det är viktigt att man effektiviserar den offentliga sektorn, låt oss hellre kalla den för tjänstesektorn. Låt mig ta ett mycket konkret exempel, för att inte föra diskussionen alltför abstrakt. I Göteborg finns två privata gymnasieskolor med mycket gamla ånor. Eleverna står i kö för att få

gå i de här skolorna. De kan inte ta emot alla elever. Lärarna trivs och föräldrarna tycker att deras ungdomar får en bra undervisning. Till råga på allt är de här skolorna billigare för samhället än de kommunala skolor som också finns. Ändå har den socialdemokratiska och kommunistiska majoriteten här i kammaren bestämt att just de här skolorna skall läggas ned. Detta är obegripligt om man vill ha en effektivare tjänstesektor. Det skulle vara intressant att höra om Kjell-Olof Feldt delar riksdagsmajoritetens uppfattning på den här punkten eller inte.

Anf. 9 NILS G. ÅSLING (c):

Herr talman! Finansministern undrade om vi ville bekämpa tillväxten. Nej, det är inte tillväxten vi bekämpar! Jag sade just att tillväxten är nödvändig för utvecklingen i samhället. Men vi bekämpar en regeringspolitik av låt-gå-modell. Vi tycker nämligen att trängseln på högerkanten i dessa frågor är litet väl stor. Det är i omsorg om finansministerns politiska framtid som jag har försökt analysera och kritisera den ohämmade tillväxtdiskussion som vi möter här i dag, och som vi också i andra sammanhang gärna hänger oss åt. Det finns anledning att analysera vad tillväxten innebär och skall användas till.

Jag vill också säga till Bengt Westerberg att jag inte ser någon falsk motsättning i den här diskussionen. Jag ser tvärtom tillväxten som en förutsättning också för att lösa de regionala problemen, sysselsättningsproblemen, fördelningsproblemen. Men skall man kunna göra det gäller det att den disponeras på ett sådant sätt att den verkligen löser dessa problem. Det är det jag menar. När flyttlassen ökar, när nyfattigdomen breder ut sig, när vi diskuterar exempelvis ett resursslöseri vad avser det odlade landskapet, ger det onekligen en tankeställare: Använder vi tillväxtens resurser på rätt sätt? Den frågan tycker jag inte att någon av mina meddebattörer har gjort någon ansträngning att försöka svara på.

Jag vill gärna säga att jag instämmer i finansministerns omdöme när det gäller arbetslivet, nämligen att den primära uppgiften är att säkra jobben. Men då kan frågan resas: Är jobben i Pilgrimstad eller i Sorsele lika mycket värda som jobben i Uddevalla eller Malmö, där regeringen har gått in med extremt stora subventioner? – Det är ett typiskt exempel på sammanhang där man måste fråga sig hur tillväxten skall användas.

Sedan finns det många andra frågor som naturligtvis aktualiseras här: Hur bevarar vi och utvecklar den totala grunden för tillväxt? Jag delar i allt väsentligt Bengt Westerbergs synpunkt på skattepolitiken gentemot företagen, nämligen att det är viktigt att se till att man har en skattepolitik som främjar nyföretagande och entreprenörskap. Det är viktigt att också i andra sammanhang – jag förmodar att det perspektivet kvarstår efter fredagen – uppmärksamma sparandets roll. Då avser jag sparandet inte bara som en del i stabiliseringspolitiken utan också som en del av tillväxtens grund.

Anf. 10 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Efter att jag nu har lyssnat till Ulf Adelsonh i två omgångar börjar en sak gå upp för mig. En intellektuellt högtstående debatt, dessutom utan grötmtyndighet, kan bara föras mellan partiledarna. Nils G. Åsling och

jag får känna oss förpassade till andra divisionen i den retoriska ligan.

Men om jag ändå dristar mig att kommentera Ulf Adelsonhs inlägg vill jag ställa en fråga: Vad betyder det egentligen när han säger att valfrihet skulle kunna översättas med att man får ta med sig sjukförsäkringen dit man går? Det där låter ganska bra, men hur skall det praktiskt åstadkommas? Skall vi alla bokföras för en viss uppbyggnad av en egen liten sjukförsäkringsfond, som vi sedan får utnyttja på det sätt vi önskar?

Det där kan bli ganska orättvist, Ulf Adelsonh. En del kan under livets gång klara sig med en blindtarmsoperation och få ett väldigt överskott i sin sjukförsäkringsfond. Men hur går det för den som i unga år drabbas av multipel skleros eller cancer? Hur skall vi kunna individualisera ett system som bygger på solidaritet i grunden – det är vad det nuvarande gör?

Jag vet att Ulf Adelsonh inte gillar sådana frågor – jag är alltid oförskämd när jag ställer frågor till Ulf Adelsonh om saker och ting som han har sagt. Men om moderaterna nu tänker driva det här som en politisk fråga kan det vara bra att få veta hur man ser på detta: Hur skall vi på ett någorlunda solidariskt sätt kunna täcka riskerna som vi har genom livet, om sjukförsäkringssystemet skall bygga på principen att var och en äger sin del av sjukförsäkringen?

Jag vet inte om också Bengt Westerberg har råkat ut för ett missförstånd, som jag möjligen har orsakat när jag har talat om den privata tjänstesektorns expansion. Tror man att en minskad andel offentlig tjänsteproduktion leder till ökad valfrihet och att det är bra för människor, skall man naturligtvis driva tesen om den privata tjänstesektorns expansion – det gör nu både folkpartiet och moderata samlingspartiet. Men om man hävdar att om vi ersätter offentliga tjänster med privata tjänster så befrämjas automatiskt tillväxten i vårt samhälle – det var så jag tolkade i varje fall Ulf Adelsonhs interpellation – då har man fel. Det är inte samma sak.

Jag tror att många här i Sverige har stirrat sig blinda på det som har inträffat i USA under 1970- och framför allt 1980-talen. Man har där haft en väldig expansion av den privata tjänstesektorn – det är riktigt. Men den har byggt på att man har haft en reservarmé av människor som har varit beredda att ta jobb till mycket låga löner, och det har byggt på att den privata tjänstesektorn i USA egentligen inte skulle ha växt alls om man hade fått det som man velat med den ekonomiska politiken; det som behöver växa i USA är industrisektorn. Det framgår av att USA i år har ett underskott i sin bytesbalans på 130 miljarder dollar, dvs. över en biljon svenska kronor. USA har växt på fel ställe, och det kommer det amerikanska folket att dyrt få betala när man skall flytta över resurserna igen till industrin. Tillväxt av privat tjänstesektor är alltså bra bara under vissa förutsättningar.

I Sverige är sådan tillväxt bra om den leder till en allmän ökning av service och välfärd; dessutom kommer den att skapa jobb. Men den ersätter enligt vår mening inte en expansion av industrin och att vi upprätthåller den offentliga service som enligt vår mening inte med rimliga fördelningspolitiska konsekvenser kan tillgodoses på en privat marknad.

Jag hoppas att Bengt Westerberg inte blir alltför besviken på våra åtgärder för att öka tillväxten när vi lägger fram kompletteringspropositionen. När det gäller skatterna vill jag ändå i all blygsamhet erinra om att vi har lagt fram ett

förslag om skatterna för 1987 och 1988, som kommer att bidra till att hålla nere marginalskatterna som kommer att leda till en ganska rättvis fördelning och dessutom har bidragit till att vi har fått ett tvåårsavtal på arbetsmarknaden, vilket kanske kommer att vara det största bidraget till ekonomisk tillväxt som vi haft på länge. Vi har fått ökad stabilitet när det gäller kostnaderna, utsikter till en väsentligt lägre inflation, bättre planeringsmöjligheter för näringslivet, osv. Såvitt jag förstår bidrog vårt skatteförslag kraftigt till att ett tvåårsavtal kunde träffas på den privata arbetsmarknaden.

Herr talman! Nils G. Åsling plöjer sin egen fåra i den här debatten. I och för sig tycker jag att det är väsentliga saker han tar upp. Dock hoppades jag att jag någon gång skulle få uppleva att man från centerpartiets sida slutar påstå att vi har givit så extremt stora subventioner till Malmö och Uddevalla. Jag förde häromdagen en interpellationsdebatt med Nils G. Åslings partivän Ivar Franzén, där vi redde ut den frågan ganska bra. Kunde inte Nils G. Åsling ta kontakt med Ivar Franzén och få klarlagt att föreställningen om de extremt stora subventionerna är felaktig?

Efter att ha lyssnat till de här inläggen begriper inte jag, herr talman, hur centerpartiet skall kunna förenas med de övriga partierna i det borgerliga valprogram som Bengt Westerberg går och drömmer om.

Anf. 11 ULF ADELSON (m):

Herr talman! Det kan inte gärna förhålla sig på ett sådant sätt att finansministern så till den milda grad har missat den debatt om sjukvården som har rasat i samband med t. ex. Dagmar. Finansministern måste ju ändå ha följt debatten. Men även beträffande det försäkringstekniska gjorde finansministerns inlägg mig alldeles förbluffad. Det har aldrig från någon varit tal om att en försäkring, om den utnyttjas, plötsligt inte längre skulle kunna användas.

Vad vi föreslår är mycket enkelt. På samma sätt som sjukförsäkringen och landstingsskatten gäller om jag går till Sabbatsbergs sjukhus, skall dessa också gälla när jag går till den privata doktor eller sjukgymnast som jag vill gå till. Den försäkringssumma som jag har rätt att åtnjuta på Sabbatsbergs sjukhus skall jag alltså ha rätt till också när jag går till den privata doktor som jag har valt, utan att landstingets politiker avgör om denna doktor till äventyrs skall få verka eller inte. Om han skall få verka avgörs av hans eller hennes kompetens, inte av något annat. Detsamma skall gälla inom den slutna vården. Det har i årtionden fungerat utmärkt innan vi hade Dagmar i Sverige att människor själva avgjorde vilken doktor de ville gå till. Det kan fortfarande fungera.

Finansministern säger att han inte förstår att det skulle främja tillväxten om man hade en del privat verksamhet. Jag vet inte hur många privata vårdhem finansministern har besökt. Men jag har besökt ett oändligt antal, senast för någon vecka sedan nere i Småland. Jag kunde konstatera att kostnaden är en tredjedel per vårdplats på dessa vårdhem jämfört med kostnaden på landstingets vårdhem. Det kostar 300–400 kr. på dessa hem jämfört med ungefär 1 000 kr. på dem som landstinget har, på grund av effektivitet, engagemang och intresse. Köerna till dessa hem är långa, precis som till gymnasierna i Göteborg, som Bengt Westerberg talade om. Genom

att låta människor få komma dit och genom att låta människor starta sådana hem, inte bara i de landsting där det är borgerlig majoritet utan även i de många landsting där det är socialistisk majoritet och där sådana hem praktiskt taget inte finns, skulle vi frigöra väldiga resurser till värde för den ekonomiska stimulansen i vårt land.

Jag håller med både Nils G. Åsling och Kjell-Olof Feldt om att vi skall säkra jobben, men det är inte bara detta det gäller. Det gäller de nya jobben. Det är den privata tjänstesektorn, herr talman – jag vill avsluta med detta – som utgör tillväxtproblemet ur sysselsättningssynpunkt. Det är den sektorns tillväxtmöjligheter som är intressanta, i varje fall under de närmaste åren. Med dessa slutord har jag, herr talman, ordagrant återgett vad finansminister Kjell-Olof Feldt har sagt.

Talmannen anmälde att Nils G. Åsling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 12 BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag vill avslutningsvis anlägga fyra kortfattade synpunkter.

För det första innebär det skattepaket som regeringen har presenterat redan under våren att många kommer att få högre marginalskatt. 600 000–700 000 tjänstemän, företagare och andra kommer att få en marginalskatt, som innebär att de förlorar mellan två tredjedelar och tre fjärdedelar av en inkomstökning. Vi tror inte att det är ett tillväxtestimulerande skattesystem. Där skulle det alltså behövas mycket mer.

För det andra kan man tycka att frågan om Sigrid Rudebecks Gymnasium och Samskolan är ganska perifera frågor när vi talar om den ekonomiska tillväxten. Men varje enskild fråga ter sig perifer, när man talar om hur man skall kunna effektivisera den offentliga sektorn. Detta är ett exempel på hur man kan skapa effektivare undervisning – den kostar mindre, men ändå står eleverna i kö för att få gå i dessa skolor. Men majoriteten i kammaren har bestämt att dessa skolor inte skall få några statsbidrag fr. o. m. 1988, vilket innebär att skolorna fr. o. m. i höst inte kan ta in några elever.

Nu vet jag – efter att ha läst Kjell-Olof Feldts bok, *Samtal med Feldt*, som kom ut för ett par år sedan – att Kjell-Olof Feldt har en annan uppfattning än resten av regeringen när det gäller enskilda alternativ. Men jag tycker att det är beklagligt att Kjell-Olof Feldt inte har lyckats övertyga sina regeringskolleger om att detta beslut, liksom andra beslut som har fattats i samma anda, är utomordentligt olyckliga och faktiskt hämmar den ekonomiska tillväxt som vi är överens om behövs.

För det tredje: Det är inget tvivel om att det finns åtskilliga tecken – alltför många – på att vi har en högskola i kris: professurer som står tomma, dålig utrustning, många elever som får en undervisning som inte är tillfredsställande, forskare som tycker att det inte är meningsfullt att vara kvar på universitet och högskolor utan ger sig ut i det privata näringslivet eller t. o. m. flyttar utomlands. Det är nödvändigt att vi får en kvalitetsförbättring inom den svenska högskolan – inte för tillväxten 1987 och 1988, men för den ekonomiska tillväxten på längre sikt. Det är därför viktigt att regeringen tänker om, för att vi i dag inte skall göra misstag som kommer att få

utomordentligt allvarliga konsekvenser på litet längre sikt.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag är övertygad om att det för Pilgrimstad och Sorsele är utomordentligt viktigt att Sverige har en internationellt konkurrenskraftig huvudstadsregion. Jag tror inte alls att vi av omtanke om Pilgrimstad och Sorsele skall hålla tillbaka den innovationsförmåga och de möjligheter som finns i Stockholmsregionen eller andra storstadsregioner. Vi behöver tvärtom en konkurrenskraftig huvudstadsregion, om vi skall få de resurser vi behöver för att hjälpa människorna i Pilgrimstad, Sorsele och alla andra orter runt om i landet.

Anf. 13 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Jag måste be om ursäkt för att jag inte begrep att det var Dagmarreformen som Ulf Adelsohn talade om. Som jag förstod det, beskrevs ju i hans två första inlägg en stor privatisering av den svenska sjukvården som ett väsentligt bidrag till den ekonomiska tillväxten. Ja, i själva verket skulle det vara en ny lösning på både valfrihetens och tillväxtens problem. Men i realiteten gällde det tydligen huruvida ett antal läkare skulle få praktisera på fritid eller inte.

Jag måste säga att det då har närmat sig relativt marginella frågor, i varje fall vad det gäller tillväxtproblemet, och det var ju ändå detta som den här debatten skulle handla om. Det är över huvud taget intressant att se hur i varje fall moderata samlingspartiet i denna debatt helt har hakat sig fast vid en enda punkt i den politiska geografin, nämligen angreppet på den offentliga sektorn. Man framställer en privatisering av den offentliga sektorn såsom varande den strukturförändring i svenskt samhälle som skulle lösa ett stort antal problem. Jag tror att det är ett misstag från moderata samlingspartiets sida att driva den kampanjen så hårt.

Jag vill instämma i vad Bengt Westerberg sade om högskolan. Vi är väl alla medvetna om att man här i detta hus och i regeringskansliet har ett betydande ansvar när det gäller att reparera misstag som har begåtts tidigare och att lösa problem som har lämnats olösta alltför länge. Vi har från regeringens sida försökt att med särskild energi angripa problemen inom högskolans område när det gäller den tekniska utbildningen och forskningen. Men allteftersom problemen analyseras framgår att det om högskolans långsiktiga problem skall kunna lösas nog krävs bredare insatser och större grepp än dem vi hittills har tagit.

Till slut, herr talman, vill jag säga att jag tycker att Bengt Westerberg också har rätt i fråga om storstadsregionerna. Men jag vill formulera om hans uttalande en smula: Han har rätt i att vi inte skall skapa motsättningar mellan de människor som bor i de små orterna och dem som bor i storstäderna. Om detta skall vara centerpartiets linje i diskussionen om vår tillväxtpolitik, är det mycket beklagligt. Tillväxten finns ju i många boningar, men dynamiken och växtkraften i våra storstäder får vi inte förstöra.

Anf. 14 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att jag tycker att finansministern har givit ett ovanligt magert svar. Det gällde ju ändå åtgärder som skall främja den ekonomiska tillväxten.

Jag kom att tänka på ett känt yttrande av George Bernard Shaw. Han sade ju att den förnuftige söker forma och anpassa sig efter världen, medan den oförnuftige söker forma och anpassa världen efter sig, och därför skapas allt framåtskridande och all ekonomisk tillväxt av oförnuftiga.

Nu tillhör finansministern de förnuftiga i samhället, och det kan möjligen förklara varför svaret var så torrt och föga stimulerande när det gäller den ekonomiska tillväxten. När finansministern skall börja redogöra för de viktigaste orsakerna till ekonomisk tillväxt, kommer han helt otroligt dragandes med devalveringen den 8 oktober år 1982. När man frågar vilka åtgärder som är de viktigaste för det ekonomiska framåtskridandet, skulle ju ingen först och främst svara att man skall devalvera. Det har inte med det ekonomiska tillväxtproblemet att göra, utan man devalverar när ekonomin är ur balans, vilket då var fallet. Därutöver hade man devalverat ett år dessförinnan med 10 %, och sedan kom dollarns uppgång som innebar en ytterligare devalvering av den svenska kronan med ca 20 %. I det sammanhanget var den förstnämnda devalveringen en mindre del, men den var en balansskapande åtgärd, inte en åtgärd som syftade till att skapa ekonomisk tillväxt.

Vidare säger finansministern – och även det är helt otroligt – att det gäller att skapa insatser för att förbättra utbildningsstandarden för de breda grupperna i samhället. Det är i och för sig helt riktigt, men alla vet att de senast införda fonderna, förnyelsefonderna, som är en av de största utbildningsinsatserna någonsin, inte alls tillkom för att främja utbildningen. Det gick inte alls till så att man frågade: Vad skall vi i Sverige göra för att skapa ekonomisk tillväxt och för att främja utbildningen? – Jo, vi måste ha förnyelsefonder! Det var ett krav från LO:s sida att sådana fonder skulle inrättas – annars skulle man inte gå med på låga löneavtal vid 1985 års förhandlingar. Om finansministern läser innantill i finansplanen, skall han finna att han där uttrycker sin stora förhoppning att arbetsmarknadens parter tar hänsyn till att de s. k. förnyelsefonderna skall inrättas.

Det är typiskt för Sverige att man så snart man har ett problem skapar nya fonder och tror att bara man tillskapar en fond så löser man alla problem. Jag har tidigare sagt: "There is no country in the world being as fond of funds as Sweden", dvs. det finns inget land i världen som är så förtjust i fonder som Sverige.

Slutligen sade finansministern att hög ekonomisk tillväxt inte är ett självändamål och att det är viktigt att framhålla att man inte till varje pris skall eftersträva högsta möjliga tillväxt. Det finns ingen människa på jorden som säger att man skall eftersträva högsta möjliga tillväxt, utan alla menar att det är fråga om en avvägning. Det är egentligen en självklarhet. Men finansministern avslutar sitt svar med att framhålla denna självklarhet och tycker t. o. m. att det är viktigt att göra det. Den behöver över huvud taget inte nämnas.

Däremot är det verkligen viktigt att betona det enskilda initiativet – men socialdemokraterna försvårar enskilda initiativ. Som väl är har inte riksdagen beslutat att lägga ned Samskolan och Rudebecks gymnasium, men har däremot försvårat skolans fortsatta existens. Det finns skolor som drivs i privat regi och som gör förnämliga insatser på det pedagogiska området, men

Prot. 1985/86:123
22 april 1986

*Om kostnaderna för
semesterlön vid sjuk-
frånvaro*

vips är socialdemokraterna framme och säger att man skall stäcka deras möjligheter att utvecklas. Och så är det på område efter område.

Det helt avgörande för ekonomisk tillväxt, herr finansminister, är väl att man satsar på det enskilda initiativet, och på den enskilda kreativiteten. Vi inom moderata samlingspartiet hävdar att ni har en mycket negativ inställning i det avseendet. Sverige har över en längre period – inte bara under de senaste tre åren, utan under de senaste tio åren – haft den lägsta ekonomiska tillväxten jämfört med övriga länder. Finansministern hänvisar på den punkten naturligtvis till de sex åren under borgerliga regeringar, och det skall inte bestridas att den perioden ingår, men jag vill upprepa det som Ulf Adelsohn sade: Det är väldigt svårt att debattera sådana här frågor, eftersom debatten verkar låst redan i förväg. I stället kommer man in på alltmer perifera frågor. Man börjar kretsa i allt vidare banor kring det centrala ämnet, och till detta har inte minst finansministern bidragit.

Jag tycker att finansministern har givit ett ovanligt svagt svar på frågan om åtgärder för att främja den ekonomiska tillväxten.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1985/86:164 om kostnaderna för semesterlön vid sjukfrånvaro

Anf. 15 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om regeringen är beredd överväga att låta semesterlönen ingå i sjukförsäkringssystemet. Bakgrunden till frågan är semesterlagens bestämmelser om att sjukledighet är semesterlönegrundande i den mån frånvaron under intjänandeåret inte överstiger 180 dagar. Pär Granstedt pekar på de ekonomiska konsekvenser som denna bestämmelse kan få för fåmansföretag om en av de anställda råkar ut för långvarig sjukdom.

Först vill jag erinra om att frågan om finansiering av semesterlön vid semesterlönegrundande frånvaro ingående behandlades i den proposition som föregick riksdagens beslut om nu gällande semesterlagstiftning som tillkom år 1977. Bl. a. diskuterades ett förslag om att bygga upp en semesterlönefond, finansierad genom arbetsgivaravgifter, för att fördela kostnaderna för semesterlönegrundande frånvaro mellan företag av olika storlek. Sammanfattningsvis gjordes emellertid den bedömningen att förslaget var förenat med betydande problem, bl. a. av administrativ natur, varför det inte föranledde någon åtgärd från statsmakternas sida.

Enligt min mening kan flera av de argument som då anfördes mot inrättandet av en semesterlönefond även anföras mot förslaget att låta semesterlönen ingå i sjukförsäkringssystemet. Jag anser således att några avgörande argument inte har tillkommit för att regeringen nu skulle ompröva detta tidigare ställningstagande. Det innebär att arbetsgivarna tills vidare själva måste svara för semesterlönen till arbetstagare som är frånvarande på grund av sjukdom.

Jag vill avslutningsvis ändå erinra om att regeringen nyligen har tillsatt en

kommitté, som bl. a. skall överväga en utjämning av semesterförmånerna mellan olika arbetstagargrupper genom lagstiftning. Kommitténs förslag skall också innehålla beräkningar som visar vilka ekonomiska konsekvenser en sådan utjämning har för löntagare, näringsliv och samhälle. I kommitténs uppgift ingår även att pröva om det går att sammanföra olika slag av befintliga ledighetsregler till ett mer generellt system. I det sammanhanget kan givetvis frågan om fördelning av kostnadsansvaret för semesterlönegrundande frånvaro mellan arbetsgivare av olika storlek komma att aktualiseras.

Anf. 16 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Tyvärr måste jag konstatera att svaret inte är så uppmuntrande. För ett litet företag, med en eller ett par anställda, är det naturligtvis alltid ett avsevärt problem om en av medarbetarna blir sjuk. Det kan leda till stora omställningsproblem. Sjukförsäkringen tar över det ekonomiska ansvaret för vederbörande arbetstagar under den tid då han eller hon skulle arbeta, men som framgår både av min interpellation och av svaret får arbetsgivaren stå för semesterlönekostnaden även när det gäller den tid då den anställde inte alls har arbetat.

Det kan faktiskt bli fråga om en ganska betydande ekonomisk belastning för företaget, vilket kanske har små marginaler. Företagaren har varit tvungen att anställa en annan person som har arbetat i stället för den sjuke och måste betala lön och även semesterersättning till denna person. Han kommer alltså i den situationen, att han tvingas betala två semesterersättningar under det ifrågavarande året – ja, det kan i praktiken röra sig om upp till ett par år. För ett litet företag kan detta vara någonting som hotar företagets existens.

Jag är något förvånad över att arbetsmarknadsministern visar så litet intresse för att göra något åt denna uppenbart orimliga situation. Hon hänvisar till ett tidigare diskuterat förslag om en särskild fond för att jämna ut semesterlönersättningar och anser tydligen att det ur administrativ synpunkt var ett dåligt förslag. Därför är man inte intresserad av att göra någonting. Arbetsmarknadsministern säger helt enkelt att arbetsgivarna tills vidare själva måste svara för semesterlönen till arbetstagar som är frånvarande på grund av sjukdom.

Man får en känsla av att regeringen inte är riktigt medveten om att det faktiskt finns småföretag i det här landet. Det finns mycket små företag med bara en eller annan anställd, där en sådan kostnad kan vara en mycket stor börda. För ett stort företag spelar den kanske inte någon större roll, men för det lilla företaget kan det som sagt bli fråga om en kostnad som rent av hotar företagets existens. Till dessa företagare har Anna-Greta Leijon tydligen inget som helst besked att ge.

Det finns dock en glimt av hopp i svaret. Det är hänvisningen till den kommitté som skall se över frågan om utjämning genom lagstiftning av semesterförmånerna mellan olika arbetstagargrupper. Där säger Anna-Greta Leijon att frågan *kan* komma att aktualiseras i utredningen. Regeringen har ju alla möjligheter att bestämma vad det är som skall aktualiseras i en

utredning genom att ge direktiv till utredningen. Det kunde vara intressant att få svar på frågan: Anser statsrådet att den här utredningen bör försöka finna en lösning på problemet med semesterersättning, i varje fall i små företag men lämpligen generellt i alla företag? Är Anna-Greta Leijon i så fall beredd att ge utredningen sådana direktiv?

Anf. 17 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är en intressant, och inte minst för de små företagen, mycket viktig fråga som Pär Granstedt här har tagit upp. Det är faktiskt mycket betungande för de mindre företagen att, som det angetts i exemplet, betala både semesterlön för sjuk- och föräldraledighet och samtidigt arbetslön för en ersättare.

Jag har själv blivit uppringd av flera småföretagare, bl. a. av en frisör här i Stockholm som tycker att detta system är mycket orättvist och helt oskäligt. Hans rörelse bär helt enkelt inte denna dubbla utgift, säger han. Någon motion i ärendet föreligger mig veterligen inte till årets riksmöte. Då borde vi ha fått det i socialförsäkringsutskottet för yttrande. Men det är bra att frågan har aktualiserats.

Arbetsmarknadsministern slår sig till ro med vad som sades i riksdagen 1977. Hon menar att det inte kommit några nya avgörande argument i frågan. Jag tycker att man skall vara villig att tänka om, när det visar sig att det uppstår stora problem med de beslut som vi har fattat här i riksdagen. Inte minst den stora arbetslösheten borde göra att arbetsmarknadsministern tar varje chans att rädda varje arbetstillfälle.

Nu präglas visserligen arbetsmarknadsministerns svar av ett visst tillmötesgående när det gäller utredning av frågan. Den kan alltså komma att utredas. Men jag håller med Pär Granstedt om att svaret borde ha varit litet mera koncist, och arbetsmarknadsministern borde ha sagt att regeringen kommer att se på frågan. Om det skall vara i den här kommittén eller i någon annan kan kanske diskuteras. Frågan hör kanske lika mycket till socialministerens arbetsområde, eftersom den ju berör socialförsäkrings-, sjukförsäkrings- och socialavgiftsproblem. Men det viktiga är att frågan utreds och att vi verkligen är öppna för en förändring.

Jag vill ställa en direkt fråga: Kan vi inte få ett löfte om att regeringen verkligen ser på frågan?

Anf. 18 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Vi har ju i Sverige bestämt oss för att anställda skall ha samma rättigheter i samband med sjukdom, arbetslöshet, semester, pension osv. oberoende av om de jobbar i små eller stora företag. Den principen har man inte i alla länder. På många ställen är det ofta ur arbetstagarens synpunkt mycket sämre att jobba i små företag, som inte har samma möjligheter att ge olika förmåner.

Det är väl självklart att detta ibland för den enskilde småföretagaren kan innebära kostnader, som i vissa lägen kan vara svåra att bära. Det tror jag att alla i den här kammaren och alla i regeringen är medvetna om. I enskilda fall kan en fåmansföretagare drabbas och få det svårt, också på grund av de förhållanden som vi här diskuterar.

Samtidigt tycker jag dock inte man skall överdriva effekterna av detta. Om man funderar över vad en sådan här kostnad för semesterersättning egentligen kan innebära och räknar med exemplet med en anställd med en månadslön av 10 000 kr., en anställd som är långvarigt sjuk, sjukdomen beräknas pågå i två år, kommer man fram till att en företagare behöver betala ut tillsammans 14 000 kr. på de två åren. Man kan naturligtvis fråga sig om detta är något stort problem. Det tror jag inte det behöver vara i det flesta fall.

Däremot är det inte lika enkelt att lösa problemen. Som jag hänvisade till, har man prövat och diskuterat detta förut. Man fann då att vägen över en semesterlönefond inte var särskilt framgångsrik. De förslag som förs fram i interpellationen tror jag i många avseenden har samma nackdelar som semesterlönefonden.

Det finns ingen anledning för mig att ge den sittande semesterkommittén ytterligare påpekanden. Det finns ingenting som hindrar semesterkommittén, om den finner det angeläget, att belysa även de här frågeställningarna. Jag anser att det räcker med detta konstaterande.

Anf. 19 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Statsrådet Leijon började med att betona det självklara i att alla, oavsett om de jobbar på små eller stora företag, skall ha samma förmåner. Det är en självklarhet. Jag vill understryka att jag över huvud taget inte har rest den frågan i min interpellation, och inte heller har någon av oss rest den i debatten. Jag har alltså inte t. ex. antytt att en som drabbas av sjukdom i ett litet företag inte skulle få ut någon semesterersättning. Någon sådan tanke har givetvis inte föresvävat mig, och inte heller kan något i det jag har sagt eller skrivit ha gett det intrycket, så detta var en omotiverad del av statsrådets inlägg.

Vad jag har skjutit in mig på är att den här kostnaden på något sätt måste täckas. Vad jag antydde i min interpellation var att man skulle kunna baka in detta i sjukförsäkringen. Jag kan inte riktigt förstå – i alla fall skulle jag vilja få en redovisning – varför det skulle vara så kolossalt mycket mera komplicerat att betala sjukersättning för några veckors semester som man har intjänat medan man varit sjuk än att betala ut ersättning för de veckor eller månader då man skulle ha arbetat. Det skulle vara intressant att höra vad det är som gör det omöjligt att baka in även den kostnaden i sjukförsäkringssystemet.

Sedan måste jag säga att jag tycker Anna-Greta Leijon visar en närmast förvånadsvärd okunnighet om under vilka omständigheter småföretagare lever – frisörer, någon som har en liten verkstad eller så – när hon säger att en kostnad på 14 000 kr. under en tvåårsperiod säkert inte är något problem.

Här handlar det om 14 000 kr. som skall tas av den lilla marginal som företagaren har när alla andra kostnader är täckta. Det innebär i realiteten – eftersom det enda som i allmänhet finns över är lönen – att småföretagaren skall sänka sin egen lön med dessa 14 000 kr. för att klara ersättningen. Klarar han inte att göra den manövern kan hela företagets existens hotas.

Jag kan inte förstå hur man kan stå i riksdagens talarstol och säga att för en frisör med en medhjälpare som kommer i den här situationen är 14 000 kr. så

likgiltigt att vi inte ens behöver ta upp det och se på det hela.

Dessutom bör man beakta ytterligare en aspekt. Det är benägenheten att anställa kvinnor, som kan tänkas bli havandeskapslediga, och personer med någon form av handikapp som kan leda till sjukdom. Det är givet att detta system är en verksam faktor för att försvåra för sådana grupper på arbetsmarknaden som kan behöva sjukfrånvaro.

Anf. 20 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill också understryka att vi över huvud taget inte har ifrågasatt att varje arbetstagare skall ha rätt till samma sjukförmåner oavsett var han arbetar – det är inte det frågan handlar om.

Jag är mycket förvånad när arbetsmarknadsministern säger att kostnaden inte skulle betyda så mycket. Jag vill faktiskt ge arbetsmarknadsministern rådet: gå ut och prya i ett mycket litet företag. Jag kommer från den miljön, och jag vet att 14 000–15 000 kr. kan innebära en kostnad på marginalen som gör att företaget inte behåller sin bärkraft. Därmed kan människor bli utan arbete. Det som det är så viktigt att belysa här är att vi skall vara rädda om vartenda litet arbetstillfälle.

Det blir samma nackdelar som i tidigare utredning, säger arbetsmarknadsministern. Hur skall vi veta det när vi inte ens fått titta på något förslag?

Jag konstaterar att viljan över huvud taget inte finns. Annars vore det världens enklaste sak för arbetsmarknadsministern att säga till kommittén: titta på den här frågan, så att vi får diskutera den igen i riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1985/86:165 om planeringen för visst bistånd till Zimbabwe

Anf. 21 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig om vilken grund det enligt regeringens uppfattning finns för att prioritera kommunsammanslagningar i Zimbabwe som användningsområde för svenskt bistånd. Bakgrunden är att Zimbabwe planerar att genomföra en kommunsammanslagning och att i planeringen av denna Svenska kommunförbundet bistår.

Zimbabwe blev självständigt 1980 och fick då "ärva" en gammal kolonial samhällsuppbyggnad. Fortfarande existerar två slags kommunförvaltningar, en för områden där rika vita bor och en – de s. k. "communal lands" – där fattiga svarta bor. Det som nu övervägs är att slå samman dessa, så att det inte sker en uppdelning av människor i rika vita områden och fattiga svarta. I stället skall de nya kommunerna omfatta alla människor som bor inom området. Avsikten med förslaget är att främja social och ekonomisk utjämning i Zimbabwe, vilket är ett huvudmål för biståndssamarbetet. Zimbabwe vill utarbeta ett system i vilket lantarbetarbefolkningen på ca 2 miljoner, som inte varit delaktig i det tidigare systemet, genom en kommunreform kan få göra sina röster hörda. De som starkast motsatt sig den

föreslagna kommunreformen är de vita jordbrukarna, eftersom förslaget minskar deras privilegierade ställning.

Som en del av det svenska biståndet till uppbyggnad av Zimbabwes förvaltning har de zimbabwiska myndigheterna begärt stöd från Svenska kommunförbundet. Man har klart deklarerat att man är intresserad av att ta del av de svenska erfarenheterna. Zimbabwes intresse för Sverige i denna fråga är baserat på att Sverige representerar ett decentraliserat kommunsystem. Oavsett om det zimbabwiska förslaget har eller inte har gemensamma beröringspunkter med den svenska kommunreformen kan de svenska konsulterna bidra med erfarenheter och lärdomar från Sverige. Många av de zimbabwier som sysslar med kommunreformen har genom denna biståndsinsats fått tillfälle att vid besök i Sverige studera den svenska kommunindelningen. Ytterst är det de zimbabwiska myndigheterna som har att besluta om hur en kommunreform skall genomföras.

Anf. 22 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lena Hjelm-Wallén för svaret på min interpellation. Vi tar ett stort kliv från svenska småföretags problem till problem i Afrika, men det finns onekligen vissa beröringspunkter. Det handlar mycket om huruvida man skall satsa på stor- eller småskaliga lösningar.

Vi vet att tredje världen brottas med mycket stora överlevnadsproblem. Vi känner väl till det hot som jordförstöring, befolkningsökning och växande storstadslum innebär, inte minst i Afrika, men också på många andra håll.

Samtidigt som överlevnadsproblemen i tredje världen har en tendens att växa, har biståndsflödet en tendens att bli allt smalare. Även Sverige har som bekant i praktiken frångått enprocentsmålet. Det är nu en annan debatt än den som vi skall föra i dag, men jag ville framhålla att det i denna situation är viktigt att vi åtminstone prioriterar våra biståndsinsatser mycket hårt, att vi verkligen ser till att våra resurser går till de områden där vi kan göra den bästa insatsen för att möta överlevnadsproblemen.

Som jag ser det handlar det mycket om att stoppa jordförstöring i olika former, bygga upp en rimlig försörjningsbas, satsa på landsbygdsutveckling och ta tag i problemen i de stora slumområdena i tredje världens storstäder.

Mot bakgrund av dessa oerhört trängande och akuta behov när det gäller våra biståndsinsatser var det inte utan en viss förvåning som jag upptäckte att vi bl. a. skall använda svenska biståndsresurser för att medverka till en kommunsammanläggning. I och för sig måste man ha förståelse för att Zimbabwe har betydande omställningsproblem efter det mångåriga rasistiska system som har funnits där, och den ambition som redovisas i interpellationssvaret, att komma från uppdelningen på vita och svarta områden och inlemma lantarbetarna i ett kommunalt system, är naturligtvis bra. Man skall inte heller utesluta svenskt bistånd till denna typ av åtgärder, om det verkligen främjar en lokal utveckling på bynivå.

Såvitt jag har förstått, herr talman, handlar det här emellertid inte bara om att få bort gränserna mellan svart och vitt. Det är också fråga om en storkommunsreform, så har reformen åtminstone redovisats. Man vill få till stånd kommuner av ungefär samma storlek som många av de kommuner som

vi fick efter vår storkommunsreform, alltså kommuner med 50 000–100 000 invånare. Det är riktigt att vi, som framhålls i svaret, har erfarenhet av denna typ av kommunreform, men jag tycker inte att det är en erfarenhet som borde locka till efterföljd.

Efter den svenska kommunsammanläggningsdriven på 1960- och 1970-talen kan vi konstatera att det har blivit större avstånd mellan människor och beslutsfattare, att man i många av våra kommuner har fått en tungrodd administrativ byråkrati och att människors möjligheter att identifiera sig med de lokala besluten har försämrats. Vi har också tvingats vidta åtgärder. Vi har delat på en del stora kommuner – det blev dock stopp för detta när socialdemokraterna kom tillbaka i regeringsställning. Vi har också skapat möjligheter att införa beslutande lokala organ, vilket på många håll följts upp på ett förtjänstfullt sätt även av socialdemokrater.

Man måste alltså fråga sig: Är det rimligt, med tanke på de många, viktiga områden där vi med svenskt bistånd verkligen kan göra vitala insatser för att främja människors överlevnad och framtid i fattiga länder, att vi använder våra biståndsresurser till något som jag skulle vilja beteckna som export av våra egna misstag?

Vi i de rika länderna kritiserar ju ofta för att vi låter de fattiga länderna göra om våra fel och misstag. Detta sker naturligtvis på många håll och vid många tillfällen. Men jag tycker att det är väl anmärkningsvärt att man använder svenskt bistånd för att främja en reform i ett u-land som skall ske efter modell av någonting som enligt min uppfattning har varit ganska misslyckat hemma i Sverige.

Anf. 23 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Först, Pär Granstedt, angående enprocentsmålet: Jag har föreslagit, och riksdagen har ställt sig bakom, att vi i internationellt bistånd nästa år skall ha en ram på 8 940 milj. kr. Detta är exakt 1 % av vår bruttonationalinkomst. Att säga något annat är att tala osanning.

Vad beträffar den fråga vi nu debatterar, dvs. kommunindelningen i Zimbabwe, vill jag hävda att det, som jag har uppfattat saken, inte i första hand är fråga om storskalighet eller småskalighet. För de zimbabwiska myndigheterna är det i stället fråga om att frigöra sig från ett kolonialt förvaltningssystem, vilket är viktigt för dem av bl. a. demokratiska skäl. Vad vi gör inom ramen för vårt förvaltningsbistånd är i hög grad utbildningsinsatser. I Zimbabwe är man intresserad av att få del av de svenska konsulternas erfarenheter av t. ex. utbildning av administratörer på olika nivåer. Sådan utbildning sker redan i vad gäller hälsovårdsadministratörer och skoladministratörer. Insatserna görs på distriktsnivå och även på bynivå, där det är fråga om verklig småskalighet.

För att också göra klart att det är svårt att jämföra olika länder vill jag nämna att den kommunreform som Pär Granstedt talar om avses omfatta distriktskommunerna. De kommer att bli relativt stora – det håller jag med om – men under dem finns s. k. wards, som är bysammanslagningar och som omfattar upp till 6 000 invånare. Under dessa wards finns sedan en bynivå med byutvecklingskommittéer. Man skulle lika gärna kunna diskutera dem. Här är det fråga om en mycket liten enhet med ett mycket litet befolknings-

underlag. Vi arbetar på alla dessa nivåer i vårt utvecklingssamarbete.

Jag tycker knappast att det ankommer på vare sig Sverige eller SIDA att avgöra hur många invånare det skall finnas i varje kommun i t. ex. Zimbabwe. Däremot kan vi bistå Zimbabwe i landets reformarbete rörande kommuner och lokala förvaltningssystem. Det man då vill få del av är våra erfarenheter av hur man decentraliserar ansvar och beslutsfunktioner ut till kommuner. I mina kontakter med zimbabwiska politiker och representanter för administrationen har jag kunnat konstatera att det är just våra erfarenheter av det decentraliserade systemet som man haft stort intresse för. Jag tycker att vi skall vara stolta över att man i Zimbabwe vänder sig till Sverige och inte till Storbritannien, Frankrike eller andra länder, vilkas system man kanske på grund av sitt kolonialarv faktiskt känner till.

Anf. 24 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag förstår om Lena Hjelm-Wallén är litet trött på att diskutera enprocentsmålet – biståndsministern är inte i någon särskilt avundsvärd situation. Det är självklart att man i princip kan komma upp till vilken summa som helst när det gäller biståndsramen genom att anslå samma belopp flera gånger. Och det är ju det man har gjort. Man anslog ett belopp förra året, och i år anslår man samma pengar en gång till. Med den metoden kan vi snart komma upp i 2 % av bruttonationalinkomsten i bistånd utan att det behöver kosta oss någonting mer. Det är emellertid inte meningsfullt att resonera på det sättet, utan man måste utgå ifrån det anslag som har tillkommit netto i år, dvs. anslaget minus de pengar som redan tidigare har beviljats. Då når man inte upp till enprocentsmålet. Det är det enda realistiska sättet att räkna för att inte enprocentsresonemanget skall bli fullständigt meningslöst.

Men vad debatten nu handlar om är trots allt detta speciella biståndsprojekt som exempel på hur vi skall prioritera. När Lena Hjelm-Wallén säger att det inte ankommer på Sverige eller SIDA att tala om för zimbabwierna hur de skall ordna sin kommunstruktur, är det naturligtvis helt riktigt. Jag har heller inte föreslagit att vi skulle tala om det för dem. Däremot måste vi naturligtvis ta ansvar för hur vi prioriterar vårt bistånd, vad det är vi satsar pengar på. Det ansvaret kan vi aldrig undandra oss. Om vi då satsar svenska biståndsresurser på en kommunsammanläggningsreform, måste vi – i synnerhet mot bakgrund av de många trängande behov som faktiskt finns av svenska biståndsinsatser – fråga oss: Är detta en rimlig prioritering? Finns det inte en risk för att vi exporterar våra egna misstag till Zimbabwe?

Sedan är det att konstatera att detta projekt är ett faktum och att vi är inne i det. Låt mig därför bara avslutningsvis uttrycka förhoppningen att detta samarbete också innebär att man informerar zimbabwierna ytterst väl om avigsidorna av den kommunsammanläggning som har genomförts i Sverige, så att de verkligen får klart för sig vilka problem som har uppstått och vilka behov av förändringar i strukturen som vi är medvetna om och som jag förstår att även socialdemokraterna är medvetna om. Jag hoppas att det bistånd vi ger och den utbildning som kommer att bedrivas också förmedlar erfarenhet av att det faktiskt behövs så mycket som möjligt av verkligt lokalt beslutsfattande och att det är viktigt att man decentraliserar inte bara till

Prot. 1985/86:123
22 april 1986

Meddelande om interpellation

nivåer i storleksordningen 50 000–100 000 invånare utan till enheter som verkligen får en lokal självförvaltning som människor kan identifiera sig med. Om så blir fallet kanske detta projekt kan få en positiv effekt.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1985/86:553 och 554 till kulturutskottet

7 § Anmäldes och bordlades

Skrivelse

1985/86:164 Överlämnande av allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses årsredovisning

8 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1985/86:20 Den slutliga regleringen av ombildningen av datamaskincentralen för administrativ databehandling (DAFA) till aktiebolag m. m. (prop. 1985/86:112 delvis)

1985/86:21 Tilläggsbudget III inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1985/86:125 delvis)

Lagutskottets betänkande

1985/86:26 Ändring i sjölagen (1891:35 s. 1), m. m. (prop. 1985/86:85)

Försvarsutskottets betänkande

1985/86:8 Planering och anslag för totalförsvaret (prop. 1985/86:100 delvis, förs. 1985/86:7)

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1985/86:15 Folkpensioner m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:16 Bidrag till sjukförsäkringen m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

9 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 22 april

1985/86:184 av *Ulla Tillander* (c) till statsrådet Bengt Lindqvist om ökad valfrihet inom barnomsorgen:

Vi i centern står sedan lång tid tillbaka för en utformning av barnomsorgen

där vårdnadsersättningen utgör en mycket väsentlig del. Den innebär 24 000 kr. per år till varje familj med barn i förskoleåldern. Den skall vara beskattad och trygghetsgrundande, eftersom den är ersättning för ett arbete. Beloppet motsvarar 66 kr. per dag. Vårdnadsersättningen är konstruerad så att den motsvarar ett önskemål som många småbarnsföräldrar har för att göra det möjligt att förkorta sin arbetsdag från åtta till sex timmar eller att vara hemma några år när barnen är små.

Vi har i åratal varit ensamma om att arbeta för denna modell. Det är en sak som vi har kunnat konstatera i många debatter både i och utanför riksdagen. Till våra ivrigaste och ibland tyvärr också våra mest hätska motståndare har socialdemokraterna hört. Nu hissar emellertid nya signaler, som försiktigt antyder att en omsvängning är på gång. Inget skulle vara angelägnare när det gäller familjepolitiken, men signalerna från socialdemokratiskt håll är tvetydiga. Man talar helt enkelt med dubbel tunga.

Min fråga gäller: Var står socialdemokratin i dag i frågan om vårdnadsersättning? Det finns två skäl att ställa den frågan. Det ena är att om man menar allvar med sina antydningar så är det fråga om inget mindre än en omvälvning, ett lappkast av sällan skådat slag i svensk politik. Det må vara förlåtet att Bengt Lindqvist väjer för ordet vårdnadsersättning. Man har ju hänsyn att ta, men i sak är det inte fråga om något annat, och nog finns det anledning att tycka att Bengt Lindqvist borde ha mod att nämna en sak vid dess rätta namn.

Det andra skälet till min fråga är att det socialdemokratiska kvinnoförbundet inte tycks vara riktigt med på noterna utan släpar efter.

Med hänvisning till ovanstående vill jag därför fråga statsrådet Lindqvist:

Var står regeringen när det gäller ökad valfrihet för småbarnsföräldrar?

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 21 april

1985/86:493 av *Kenth Skårvik* (fp) till statsrådet Anita Gradin om omhändertagandet av utlännings returbiljetter:

Riksdagen beslutade den 22 maj att polisen skall ha möjlighet att omhänderta en utlännings returbiljett för att därmed säkerställa att en utlännings som avvisas eller utvisas själv kan stå för reskostnaden i de fall han är skyldig att svara för denna.

Vi kritiserade detta förslag från folkpartiet och menade att det var ett långtgående ingrepp i en personlig rättighet. Flera remissinstanser, bl. a. JO, hade även givit uttryck för denna uppfattning. Vi kritiserade också propositionen för att det inte fanns några beräkningar över vilka administrationskostnader detta skulle medföra och vilka besparingar som skulle kunna uppstå. I propositionen angavs endast att polisens biljettkostnader för

avvisade och utvisade utlänningars resor från Sverige uppgår till ungefär 1.5 milj. kr.

Polisen har nu haft möjlighet att omhänderta returbiljett sedan den 1 juli 1985. Det bör därför vara möjligt att redovisa vilka effekter som har uppnåtts, t. ex. i vilken utsträckning utlänningars returbiljetter har omhändertagits, vilka besparingar som detta har möjliggjort och vilka administrationskostnader som detta medfört. Någon sådan redovisning återfinns dock inte i budgetpropositionen eller i regeringens skrivelse om flyktingpolitiken.

Jag vill därför fråga statsrådet Anita Gradin om erfarenheterna av polisens rätt att omhänderta returbiljetter motiverar denna inskränkning i den personliga rättigheten att förfoga över sina tillgångar.

1985/86:494 av *Oskar Lindkvist* (s) till justitieministern om insamling av vapen för vilka licens saknas:

Mot bakgrund av mordet på Olof Palme har frågor om vapen och olaga vapeninnehav diskuterats livligt under den senaste tiden.

I vapenlagen (1973:1176) finns regler om tillstånd att inneha skjutvapen och om förvärv av ammunition. Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas bl. a. för enskild person.

Det finns naturligtvis inte några säkra uppgifter beträffande omfattningen av olaga vapeninnehav. Enligt min uppfattning finns emellertid anledning att vidta åtgärder i avsikt att försöka minska denna omfattning; t. ex. genom att införa en "amnestiperiod för olaga vapeninnehav". Sådana amnestiperioder har förekommit i Danmark vid ett par tillfällen och givit gott resultat. Enligt tidningsuppgifter beräknades omkring 10 000 vapen plus tio ton sprängämnen och ammunition ha lämnats in till polisen. En liknande aktion bör enligt min mening prövas även i vårt land. Jag vill till justitieministern ställa följande fråga:

Avser regeringen vidta åtgärder så att vapen m. m. för vilka licens saknas samlas in, t. ex. genom någon form av "vapenamnesti"?

den 22 april

1985/86:495 av *Marianne Andersson* (c) till industriministern om planerna på ett kiselmetallverk i Uddevalla:

Det finns planer på att anlägga ett kiselmetallverk i Uddevalla. Anläggningen skall enligt planerna delvis finansieras med medel från Uddevallapaketet och är för närvarande föremål för prövning enligt 136 § i bygglagen.

En sådan anläggning är dels oerhört energikrävande – ca 0,5 miljard kWh per år och smältverk – dels råder redan i dag överetablering i branschen. Bliir verket byggt är det fullt möjligt att kombinera produktionen med ferrokisel, som då skulle konkurrera med Airco Alloys i Vargön.

Ett kiselmetallverk i Uddevalla skulle i högsta grad försvåra en kärnkrafts-avveckling, försämra miljön i området samt bidra till ytterligare överetablering i branschen.

Med tanke på regeringens klara uttalande på senare tid angående kärnkraftsavvecklingen vill jag fråga:

Kan industriministern redan nu säga att en etablering i Uddevalla med hjälp av statliga medel ej kommer att ske?

1985/86:496 av *Maria Leissner* (fp) till kommunikationsministern om televerkets krav på depositionsavgift vid telefoninstallation i vissa fall:

Det har framkommit att televerket i ett antal fall avkrävt invandrare en depositionsavgift på 2 000 kr. som villkor för att få telefon installerad, med motiveringen att flyktingar inte anses kreditvärdiga.

Jag vill därför fråga kommunikationsministern vilka åtgärder han avser vidta för att televerkets diskriminering av invandrare skall upphöra.

1985/86:497 av *Bo Lundgren* (m) till statsrådet Bengt K. Å. Johansson om planerna på en s. k. realränteskatt:

Regeringen har tillsatt en kommitté som har fått till uppgift att utreda hur en s. k. realränteskatt skall utformas. En sådan skatt skulle kunna komma att omfatta pensionskapital för uppemot 4 miljoner medborgare. Den skulle minska förräntningen av kapitalet och därmed pensionsutbetalningarna.

Mot den bakgrunden vill jag fråga statsrådet om regeringen faktiskt överväger att införa en skatt som leder till att kommande pensioner blir lägre än de annars skulle ha blivit?

1985/86:498 av *Martin Olsson* (c) till civilministern om SMHI:s verksamhet vid Sundsvalls-Härnösands flygplats:

Statskontoret har haft i uppdrag att utreda den framtida väderlekstjänsten. I sin till civildepartementet överlämnade rapport föreslår statskontoret bl. a. att den regionala väderlekstjänsten vid Sundsvalls-Härnösands flygplats i Timrå kommun skall flyttas till Luleå. Det skulle innebära att 33 arbetstillfällen försvinner från Timrå kommun, som redan drabbats av flera kännbara företagsnedläggelser och som har en klart negativ sysselsättnings- och befolkningsprognos för de kommande åren.

Det är med hänsyn till utvecklingen synnerligen viktigt att slå vakt om nuvarande verksamheter inom Timrå och av stor betydelse för kommunen och regionen – liksom självfallet även för SMHI:s anställda – att statskontorets av SMHI:s generaldirektör som en ren skrivbordsprodukt betecknade förslag inte genomförs.

Jag vill därför ställa följande fråga till civilministern:

Kommer regeringen att avvisa förslaget om flyttning av SMHI:s verksamhet från Sundsvalls-Härnösands flygplats?

1985/86:499 av *Inga Lantz* (vpk) till justitieministern om åtgärder för att hävda den nya sexualbrottslagens intentioner:

Prot. 1985/86:123
22 april 1986

Meddelande om frågor

Nyligen friade Malmö tingsrätt två män som åtalats för våldtäkt på en 16-årig flicka.

I rätten framgick att flickan gjort motstånd mot männens närmanden. Men detta motstånd betecknas i domen som "klädsamt" och något som hör till "i inledningsskedet". Det anförs vidare i skälen att flickan varit utmanande klädd och att hon varit ute sent på natten.

För några år sedan beslutade riksdagen om en ny lagstiftning för sexualbrott. En av de bärande idéerna bakom den nya och nu gällande lagen är att kvinnans beteende före övergreppet *inte* skall få spela någon roll för den juridiska bedömningen.

Den friade domen strider mot våldtäktslagens intentioner och visar prov på ett nytt sätt att kringgå lagen. Domen är ett rättsövergrepp och ett exempel på en ålderdomlig och patriarkalisk kvinnsyn.

Med stöd av ovanstående vill jag fråga justitieministern:

Vilka åtgärder är justitieministern beredd vidta i syfte att hävda den nya sexualbrottslagens intentioner?

1985/86:500 av *Berith Eriksson* (vpk) till industriministern om verksamheten vid Stora Timber:

Industriministerns vädjan till Stora Timber att ta samhällsansvar har inte vunnit tilltro hos människorna i Älvkarleby kommun. Deras erfarenhet av Storas samhällsansvar är att under de senaste tio åren har 500 jobb försvunnit utan att det tillkommit några nya. Det räcker inte med vädjanden och uppmaningar. Det krävs åtgärder.

Jag vill därför fråga:

Vilka åtgärder är industriministern beredd vidta för att Stora Timber skall ta sitt samhällsansvar?

1985/86:501 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till statsrådet Birgitta Dahl om export av kärnkraftsanläggningar:

Enligt uppgifter i massmedia har ledande företrädare för regeringen positivt talat om möjligheten för svensk industri att bygga kärnkraftsanläggningar utomlands. Ett sådant exempel är Finland.

Det är sannolikt att sådana beställningar kan innebära krav på högre driftsäkerhet och förbättrade säkerhetsanordningar än vad som för närvarande gäller för kärnkraftsanläggningar i Sverige.

Enligt uppgift förbereds lagstiftning, vilken förbjuder förprojektering av kärnkraftsanläggningar och forskning inom detta område.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att säkerställa svenska företags möjligheter till förprojektering och forskning vad gäller kärnkraftsanläggningar för att därmed möjliggöra för dem att exportera både kunnande och anläggningar?

1985/86:502 av *Gullan Lindblad* (m) till socialministern om sjukpenningberäkningen:

Prot. 1985/86:123
22 april 1986

Meddelande om frågor

Enligt ett pressmeddelande har socialministern tillsatt en arbetsgrupp som skall göra en översyn av reglerna för ersättning från sjukförsäkringen vid korttidssjukdom och ledighet för vård av sjukt barn. Arbetsgruppen har till uppgift att redovisa ett förslag rörande de första 14 dagarna i en sjukperiod som avses ge rättvis ersättning vid korta sjukfall och ledighet för vård av sjukt barn.

Sjukförsäkringssystemets kanske största orättvisa bottnar i att det s. k. delningstalet för sjukpenningberäkningen är 365 dagar och inte det verkliga antalet arbetsdagar. Dagpenningen blir därvid för lågt beräknad inte bara för timavlönade, deltidsanställda och skiftarbetande utan också för säsongarbetare, och för dessa även vid längre sjukfall.

Jag vill fråga socialministern:

Är socialministern beredd att ta initiativ till sådan ändring av sjukpenningberäkningen, att alla försäkrade får en tillfredsställande sjukpenningförsäkring?

1985/86:503 av *Gunnar Hökmark* (m) till justitieministern om centrala dataregister:

Massmedia kunde förra veckan rapportera om arbetet med det s. k. fastighetsdataregistret. Nya register synes ständigt vara under planering.

Mot den bakgrunden vill jag fråga justitieministern om han är beredd att lämna en redovisning över de större centrala register som i dag är under planering i regeringskansliet.

1985/86:504 av *Göran Ericsson* (m) till industriministern om företagsetableringen i storstadsregionerna:

Den 20 april 1986 har industriministern i ett tal förutskickat att det för företag som vill etablera sig i Stockholmsregionen kan bli aktuellt med nya skatter eller avgifter för att begränsa tillväxt och sysselsättning i regionen. I talet förväntades att en följd av denna politik skulle bli dynamik och tillväxt i stödområdena. En stor del av sysselsättning och utveckling i stödområden beror på att företag som etablerats i storstadsregioner haft en gynnsam utveckling och kunnat etablera sig i stödområdena. I stor utsträckning har en gynnsam företagsmiljö i storstäderna fungerat som en näringsåder till svenskt näringsliv; nu skall denna strypas.

Mot bakgrund härav vill jag ställa följande fråga till statsrådet:

Är det möjligen inte så, att genom den nu förutskickade politiken så riskerar inte enbart utvecklingen i storstadsregionerna att störas eller raseras, utan detta blir i lika hög grad fallet i stödområdena?

Prot. 1985/86:123 1985/86:505 av *Per Stenmarck* (m) till statsministern om Raoul Wallenbergs
22 april 1986 öde:

Meddelande om frågor Raoul Wallenbergs öde har enligt tidningsuppgifter diskuterats under statsminister Ingvar Carlssons nyligen avslutade besök i Moskva.

Är statsministern beredd att ge en redogörelse för vad dessa samtal lett fram till?

1985/86:506 av *Alf Svensson* (c) till socialministern om höjning av alkoholskatten:

Alkoholkonsumtionen har enligt försäljningsstatistiken gått ned sedan 1977. Detta faktum har av regeringen använts som argument för att inga ytterligare restriktioner eller åtgärder skulle behöva vidtas. Helt nyligen har emellertid rapporterats att försäljningen av alkoholhaltiga drycker ökat med 3,5 % under första kvartalet 1986.

Skatten på alkoholvaror har inte stigit i takt med priserna på andra varor under senare år. Detta anses allmänt vara anledningen till att alkoholkonsumtionen nu ökar.

Har statsrådet för avsikt att initiera en höjning av alkoholskatten?

11 § Kammaren åtskildes kl. 16.44.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Gunborg Apelgren